

FAİK AHMED BEY'E GÖRE MİLLÎ MÜCADELE'DE PONTUS MESELESİ VE PATRİKHANENİN FAALİYETLERİ

Dr. Asuman DEMİRCİOĞLU*

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra, İtilaf Devletleri'nin İstanbul'a gelişi ile Rumlar için "Büyük Yunanistan"ı gerçekleştirmek olanağı doğmuştu. 1814 yılında kurulmuş bulunan "Etniki Eterya Cemiyeti", 'Megalo İdea' için çalışmış ve 1829'da Yunanistan, İngiltere, Fransa ve Rusya sayesinde bağımsızlığını kazanmış, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde her fırsattan yararlanarak topraklarını genişletmişti.¹ Girit başta olmak üzere, Ege Adalarını, Batı Anadolu adalarını ve Balkan Savaşı'nda da Selânik dahil Makedonya'nın büyük bir kısmını ele geçirmişti.

İstanbul Rumlarının taşkınlıklarının yanı sıra kurulan, gizli Rum cemiyetleri, kurularak, "Büyük İdeal" için çalışmaya başladılar. Bunların en önemlisi "Mavri Mira" Cemiyeti idi. Doğrudan Yunan Hükümeti'nin maddi ve manevi desteği ile bu cemiyet Fener Patrikhanesi aracılığı ile büyük destek bulmuştu. Rum okullarının izci örgütlerini de ele alan cemiyet, Rumları silahlandırıp, tedhiş hareketleri yapıyordu. Yunan Kızıl Haç'ı ve Göçmenler Komisyonu da bu cemiyetle çalışmaktaydılar. İstanbul ve Trakya'da bir çok cinayet ve ırza geçme olayları yaparak anarşi yaratan cemiyet, Ege ve özellikle Anadolu'da Pontusculuğu destekliyordu.

Bu cemiyetin yanı sıra, onun desteğini gören diğer bir cemiyet de "Pontus Cemiyeti" idi. Rize'den İstanbul'a kadar uzanan kıyı şeridinde özellikle merkez Samsun, Trabzon olan yörede bir Pontus Devleti kurmak istiyordu.²

Anadolu'nun Karadeniz kıyılarında Rum Pontus Devleti'nin kurulması tasarısı XIX. Yüzyılın ilk yarısına kadar uzanmaktadır. Etnik-i Eterya'nın doğuşu, Yunan ayaklanması ve Yunan devletinin kurulması, bu tasarının başlangıç yıllarını oluşturmaktadır. 1856'daki İslahat Fermanı, mühim aşamaların meydana gelmesine sebep olmuştur. Daha sonra kurulan cemiyetlerle Pontus teşkilâtı genişletilmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanı ile İstanbul'daki Rum Ortodoks Patrikhanesi de faaliyetlerini

* Atatürk Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılâpları Tarihi Enst. Öğrt. Üyesi.

¹ Murat Hatipoğlu, "Eleferios Venizelos'un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea'nın Kazandığı Yeni Karakter", Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri, Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Ankara, 1986, s.456.

² Hüseyin Işık, "Anadolu'da Yunan Mezalimi", Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri, Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Ankara, 1986, s.377-378.

arttırmış, Trabzon Vilâyeti'nin her tarafında halkı bilgisizlikten kurtarmak ve bu konuda aydınlatmak amacıyla okullar açtırmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'na kadar Pontus Rum Devleti'nin kurulması bir fikir halindeyken, bundan sonra çetecilik hareketleri haline dönüşmüş, Rus işgali sırasında Trabzon'da Yunanlılık ve Pontus hareketi açığa çıkmıştır.

Pontus meselesi, dış kaynaklı iki faktörden kaynaklanmıştır. Bunlardan biri kilisenin taassubu, diğeri de Avrupa'nın entrikalarıydı. Yunanistan ve Patrikhanenin amacı Rumları ayaklandırmak ve ülkede karışıklık çıkartarak Avrupa'nın müdahalesini sağlamaktı.

Pontus meselesi, Mondros Mütarekesi'nden sonra da yine aynı güçler ve aynı yöntemlerle ortaya atılmıştı.³ Rumların Pontus Hükümeti'ni kurmak için Osmanlı Hükümeti'nin, Osmanlılara tabi olan Rumların seyahatlerinde serbesti tanıyan kararından da yararlanarak nüfuslarını artırmaya çalışıyorlardı.⁴

Böylece Trabzon ve yöresi azınlık bol Rum nüfusuyla Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Yunan deniz ticaretinin aradığı ve faydalandığı bir bölge olmuştu. Venizelos'a göre, Ermenistan ve Gürcistan ile işbirliği yaparak büyük bir devlet kurduktan sonra, Müslümanlara ve gereğinde Rus emperyalizmine karşı sağlam bir set oluşturacaktı. Yunanistan'ı bu konuda İtilâf Devletleri teşvik ediyor ve destekliyordu.

Trabzon, Giresun ve Samsun Rumları Pontus hülyası arkasında faaliyete geçmişlerdi. Amaç ve çalışmalarında Yunan Başbakanı Eleftherios Venizelos'u Faik Ahmat Bey'in⁵ deyimiyle 'Hayal ufuklarını aydınlatan büyük bir umut kaynağı' olarak görüyorlardı.

Trabzon'lu Rumlar vaziyetlerini değiştirmişlerdi. Yunanistan Trabzon'a bir Salib-i Ahmer Heyeti göndermişti. Doktor ve zabıttandan meydana gelen bu heyet;

³ İtilâf Devletleri'nin Mondros Mütarekesi'ne koydukları 7. Ve özellikle 24. Maddeden amaçları Pontus ve Ermeni komitelerini harekete geçirip kargaşa çıkararak, Doğu Anadolu'yu işgal ettikten sonra, içte bir Ermenistan, sahilde de bir Pontus Devleti kurmaktır. İngilizler işgalleri esnasında Karadeniz kıyılarında kurulacak Pontus Devleti'ni dikkate almışlardı. Bkz. S. Özel, s.35; Fethi Okyar, Üç Devirde Bir Adam, (Yay. Haz. Cemal Kutay), İstanbul, 1980, s.265.

⁴ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi, 92-310, 92-319, 92-330.

⁵ Faik Ahmed (Barutçu) Bey. Trabzon'un Çarşı Mahallesinde doğmuştur. Babası, Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin Başkanı Hacı Ahmed'dir. Rüşdiye ve İdadi tahsilini Trabzon'da yaptıktan sonra, İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girmiştir. Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı günlerde Trabzon'da bulunan Faik Ahmed (Barutçu) Bey, içinde bulunduğu tüm olumsuz şartlara rağmen, gerek bölgeye yönelik tehditler, gerekse Anadolu'nun diğer bölgelerindeki işgaller karşısında son derece duyarlılık göstermiş, İstikbâl Gazetesi'ni çıkararak, yazar hukukçu, gazeteci ve hatip olarak kalemiyle Milli Mücadele'ye katılmıştır.

Trabzon ve yöresinde Rumluk hareketini idare edecek ve Rumları silahlı bir ayaklanmaya karşı hazır bulunduracaktı.⁶

Metropolit Hrisantos, başta Paris Konferansa olmak üzere bir çok toplantılara katılmıştı. 2 Mayıs 1919'da Paris Barış Konferansı'na Pontusla ilgili bir muhtıra sunarak, İtilâf Devletleri ile Yunanistan'ın desteğini sağlamaya çalıştı. Ne var ki, aynı konferansta Trabzon'un Ermenistan'a verilmek istenmesi her şeyi alt üst etmişti. Venizelos'un Batı Anadolu'da uygulayacağı Enosis'e karşılık, Trabzon'u Ermenilere bırakmaya razı olması, Hrisantos'u bir takım diplomatik manevralara sevketti. İtilâf Devletleri'nden beklediği desteği bulamayan Hrisantos Trabzon'a dönüşünde buranın Türklere ait olduğundan ve Türkler ile Rumların dostça yaşamaları gerektiğinden söz eden demeçleri Müslüman Türk kesimi arasında hayret ve şüphe uyandırdı. Dönüşünde Faik Ahmed Bey'le yaptığı görüşmede üç noktaya ağırlık veriyordu: Trabzon'da bir Ermeni idaresi kurulması imkânsızdır ve buna hiçbir hakları yoktur. Türk ve Rumların müşterek olarak yaşamaları kendi menfaatleri gereğidir. Son olarak bütün unsurların birlikte çalışarak bir "Anadolu Medeniyeti" yaratmaları gereğidir.⁷

Hrisantos'un bu temenni ve önerilerinde samimi olmadığı çok geçmeden Batum, Tiflis ve Erivan'a yaptığı gezilerden sonra anlaşılacaktır.⁸ Trabzon metropolitliği esnasında o günlerde zaman ve zemine göre hareket etmeyi daha uygun görmüş ve zaman kazanmak için bazı hesaplar içine girmiştir. Birlik ve beraberlikten bahseden Hrisantos'a inanmak oldukça güçtü. Zira, Batı Anadolu'da soydaşlarının cüretkâr bir şekilde Yunan siyaseti hizmetinde çalıştığı bir devirde, Anadolu'nun bir başka köşesinde onun, barışsever bir hava içerisinde kardeşçe yaşama prensibini savunmaya girişmesi şüphesiz Yunanistan ve Patrikhane'den aldığı bir direktif gereği idi. Nitekim şüphelenmekte haklı olan Faik Ahmed Bey, Hrisantos hakkındaki düşüncelerine hatıralarında şöyle yer veriyordu:

"Metropolit Hrisantos Rum davasının Avrupa'da müdafaaasını yapmak için Paris ve Londra'ya gidip geliyordu.⁹ Harp içinde kendisini III. Ordu kumandanı olan Vehip Paşa'ya himaye ettirmeyi bilen, mütarekeden sonra yüzündeki maskeyi

⁶ F. A. Barutçu, Hatıralar I, s.10.

Yunan ordusu subaylarından Albay D. Katenyotis, Venizelos tarafından görevlendirilmiştir. Durumu yerinde tesbit etmek ve Pontus Rumlarını askeri birlikler halinde teşkilatlandırmak üzere Batum ve Tiflis'te bulunmuştur. Bkz. Dimitri Kitsikis, Yunan Propagandası, İstanbul 1963, s.33.

⁷ Hrisantos'un Faik Ahmed Bey'e verdiği demeç için Bkz. Mesut Çapa, Pontus Meselesi Trabzon ve Giresun'da Milli Mücadele, Ankara, 1993, s.34.

⁸ Ali Gürler, Yakın Tarihimizde Pontus Meselesi ve Rum Yunan Terör Örgütleri, Ankara 1995, s.67.

⁹ İstanbul Patrikhanesi Rum emellerini savunmak amacıyla Paris Barış Konferansı'na bir heyet göndermeyi kararlaştırmış ve bu heyete Hrisantos'u üye olarak seçmişti. Hrisantos yerine vekil olarak Kofidi'yi bırakarak Paris'e hareket etmiştir. C. Bayar, Ben de Yazdım VIII, İstanbul 1997, s.102.

çıkarak gerçek hüviyeti ile kendini gösteren bu papazın her gidip gelmesinde, Pontus krallığından kendilerine miras kaldığına inanan Rumların yaptıkları taşkın gösteriler, Trabzon'un vatanperver, milliyetperver halkını bıktırıp usandırmıştı. Bunlar Trabzon'un Pontus krallığından kendilerine miras kaldığına inanıyorlardı".¹⁰

Pontus meselesi hakkında 1919-1920 yıllarında özellikle Yunanistan ve Fransa'da önemli ölçüde propaganda ve politik faaliyetlere girilmişti.

Yunanistan'ın propagandalarında patrikhane büyük rol oynuyordu. Faik Ahmed Bey, Patrikhane'nin bir taraftan propaganda, diğer taraftan politik faaliyetlerde bulunması nedeniyle 1921 yılı içerisinde patrikhaneyi hedef alan yazılar yazar. İstanbul'dan Anadolu'ya doğru çeşitli kaynakların desteği ile birçok zehirli propagandaların yapıldığı, ancak bunların içinde en çok ileri giden, en çok tahribat yapan Yunan parasıyla, Yunan teşvikiyle hisleri ve fikirleri zehirleyerek, Anadolu'nun birbirine bağlı halkı arasında ahengi bozan, Türk ve Müslümanları birbirine kırdıran, Rum ve Ermenileri kendi emelleri arkasında sürükleyerek, Türkiye'yi bölmeye çalışan patrikhane denilen 'fitne ve fesat' ocağının faaliyetleri olduğunu açıklar. Patrikhanenin asıl amacına değinerek, Rumları Türk idaresinden, Türk boyunduruğundan kurtarmak istediklerini, millî ve tarihi bağlarla Yunanlılığa bağlı oldukları fikrini aşılamaaya çalıştıklarını ileri sürer. Rumlara Yunan idaresini talep ettiklerini söyleyip, her taraftan ayaklandırdıklarını, arkasından da kurtuluş bayrağını kaldırarak, Anadolu'yu bir ucundan diğer ucuna istilaya kalkıştıklarını, nitekim sonuçta ettikleri bu nifak tohumlarının meyvesini verdiğini belirtir.

Faik Ahmed Bey'e göre patrikhanenin propagandalarının etkisi, Anadolu'nun iç bölgelerinden ziyade sahil bölgelerinde görülmüştür. Çünkü Anadolu Rumlarının Yunanlılarla hiçbir ilişkileri yoktu. Onlara "*Siz Yunanlısınız*" demek kendilerini yabancı bir millete mal etmek demek olurdu. Türklerden ayrıldıkları tek vasıfları dinleri idi. Dilleri, terbiyeleri, his ve düşünceleriyle Türklerden bir farkı yoktu. Anadolu'da Rumca bilmeyen pek çok Rum vardı. Türkçe'yi ana dili olarak bilirler ve konuşurlardı. Dillerini bilmedikleri bir millete tabi olmanın güçlüklerini bildiklerinden bunlara Yunanlılık duygularını aşılama çok zordu.

Fakat sahil bölgeleri böyle değildi. Deniz kenarında yaşayan Rumların dışarıyla ilişkileri daha çok olduğu için, Yunanistan'dan yapılan propagandalar daha çabuk ve kolay aşılabilirli¹¹. Yunanistan'da tahsil gören papazların, hocaların telkinleri bunun için yardımcı vasıtaları. Bu yardımcı vasıtalar, yaptıkları propagandaların yayılması için müsait bir çevre ve o çevreye bağlı olarak da patrikhaneyi görüyorlardı. Artık bu müessese, Rumluğu gerçek menfaatten uzaklaştırmıştı. Mütarekeden sonraki taşkınlıklar, hafif meşreplikleri tamamen

¹⁰ F. A. Barutçu, Hatıralar I, s.10.

¹¹ Faik Ahmed Bey'in bu isabetli görüşü Gerasimos Augustinos'un eserinde de görülmektedir. Bkz. Gerasimos Augustinos, Küçük Asya Rumları On dokuzuncu Yüzyılda İnanç Cemaat ve Etnisite, (Çev. Devrim Evci), Ankara 1997, s.328.

hakiki menfaat düşüncesinden uzaklaşmasından ileri gelmişti. Faik Ahmed Bey, yazdığı makalesinde aklı başında olan, çıkarlarını düşünen bir Rumun, Anadolu'nun Yunanistan olamayacağını bilmesini, Türklere, Türk vatanına bağlayan müşterek menfaat esasına daha çok hürmet ve riayet etmesini, propagandaların etkisinde kalarak, yanlış tavır ve düşüncelerle hareket etmelerinin kendi aleyhlerine olacağını idrak etmelerini tavsiye eder ve uyarılarda bulunur.

Bunun için Osmanlı Rumlarına iki çözüm yolu önerir. Bunlardan biri; o güne kadar olduğu gibi Türklük ve Osmanlılığa bağlı olarak Türk topraklarında oturmak ve Türk idaresinde yaşamak, diğeri de; Yunanistan'a göç etmektir. Rumlar bu iki yoldan birini seçmekte serbesttirler. İster Yunanistan'a gider, isterse Türkiye'de oturur. Faik Ahmad Bey'in Yunanistan'a gitmek isteyenlere söyleyecek sözü yoktur. Fakat kalmak isteyenlerden, her şeyden önce sonuna kadar Türklüğe ve Osmanlılığa, her türlü yabancı duygulardan, yabancı emellerden uzak bir düşünce ile sadakat gösterilmesini beklemektedir. Ona göre, ancak bu şart ile Rumlar Türk topraklarında oturabilir. Vatandaşlık hukukundan yararlanabilir. O güne kadar olduğu gibi o günden sonra da hür ve mesut yaşayabilirlerdi.¹²

Patrikhanenin 1921 yılının ilk aylarında Karadeniz Rumları hesabına İtilâf Devletleri üzerinde teşebbüse geçerek Pontus hayallerini tekrar canlandırması Sevr Antlaşması ile Ermenistan hissesine düşen yerlerde Yunanlılığın milli haklarını müdafaaya kalkışması, Venizelos hükümetinden aldığı paralarla Yunanlılar adına hareket edip, Rumların Türklere bağlanmasını zaruri kılan menfaatlerini. ihtiyaçlarını dikkate almadan sırf kendilerini, kendi şahsi menfaatlerini düşünmesi, Anadolu Hükümeti'nin Rumları temsil edemeyeceği iddiasıyla, bu amaçla öteye beriye başvurmaları bazı Rumları endişelendirmekteydi. Bir taraftan patrikhane denilen ihanet teşkilatının iç yüzünün ortaya çıkması, diğer taraftan Faik Ahmed Bey'in İstikbal'deki yazıları sayesinde, Trabzonlu Rumlar geç de olsa Yunan emperyaliziminin, onun uzantısı olan Patrikhanenin oyunlarını anlamaya başlamışlardı. Bu nedenle Trabzonlu Rumlardan şiddetli tepkiler gelmeye başlamıştı.

Aklı başında olan ve Rumluğun menfaatlerini hayal ve duygularla değil mantıkla görmek isteyen Trabzonlu Rumlar, Londra Konferansı'na bir muhtıra gönderdiler. Muhtırada; Avrupa'da şurada burada gereksiz gayret ve teşebbüslerde bulunan kimselerin kendilerini konferansta temsil edemeyecekleri, kendilerinin Türklerle birlikte yaşamak arzusunda oldukları, kaderleri bir olan Türklerin istiklâline riayet edilmesi halinde kendi arzularının da tatmin edilmiş olacağı beyan ve ifade edilmişti. Trabzonlu Rumların bu teşebbüsü, patrikhanenin evvelden beri tuttuğu yolun Rumluğun menfaatleri açısından tehlikeli olduğunu, iktisadi, ticari kısacası yaşamaları için Türklerle iyi geçinmek zorunda olduklarını, her şeyden önemlisi Türklerin çoğunlukta oldukları bu yerlerde yabancı bir saltanat tesisine imkân olmadığını anladıklarını ortaya koymaktadır. Trabzonlu Rumlar seçimlerini

¹² Faik Ahmed, "Rumların Talebi", İstikbal, 26 Nisan 1337/1921, No:287.

doğru yapmışlardı. Çünkü Rumlar, Anadolu'da serbestçe yaşıyorlardı. Hukukta, hürriyette Türklerle eşitti. Öyle ki mekteplerinde, kiliselerinde tam bir serbestliğe maliktiler. Böylece kültürel ve iktisadi alanda gelişmişlerdi. Faik Ahmed Bey, bütün bu imkânlarla sahip olan Rumlara ve diğer azınlıklara "Avrupa'da en medeni idare usullerini tatbik eden memleketlerde ekaliyeler bu derece hukuk ve hürriyete malik midirler? İngiltere ve Fransa gibi medeniyet pişvarlığı iddia eden memleketlerde Müslümanların haiz oldukları hukuk ve hürriyet neden ibarettir?" diye sorar ve Anadolu Rumlarının siyasi ve iktisadi durumlarını göz önüne getirilmesi halinde, Türklerin azınlıklar hakkında ne kadar müsamaha gösterdiklerinin anlaşılacağını belirtir.¹³

Patrikhanenin faaliyetleri sadece yaptığı propagandalarla sınırlı kalmıyordu. Buna karşılık, mütareke döneminde Rum çetelerine karşı savaşacak yeterli kuvvet yoktu. Henüz milli kuvvetler teşekkül etmemişti.

1920 yılı başından itibaren pontusculara karşı daha ciddi tedbirler alınmaya başladı. Takviye edilen birlikler muhtelif yerlerde taarruza geçti. Bütün gayretlere rağmen mevcut kuvvetlerle bölgedeki asayişin sağlanamayacağı anlaşılıyordu. Dahası, Yunan ordusuna karşı güvenle çarpışabilmek için Anadolu'nun bunlardan temizlenmesi gerekiyordu. Bu nedenle TBMM Hükümeti, Anadolu'nun merkezindeki asayiş meselesini halletmek için Sivas'taki 3. Kolorduyu kaldırarak onun yerine 19 aralık 1920'de merkez ordusun kurmuş, komutanlığına da Nurettin Paşa'yı getirmişti. Bu ordunun karargâhı Amasya'da idi. Askeri kuruluş yanında bazı idari tedbirler alınmıştı. Özellikle Karadeniz kıyılarındaki şehir, kasaba ve köylerdeki Rumlar iç kısımlara nakledilmiş, 3 Şubat 1921'de de Merkez Ordusu ile İstiklâl Mahkemesi'nin aldığı bir karar sonunda pontusculukla meşgul olan bazı kişiler tutuklanmış; 9 Şubat 1921'de İstiklâl Mahkemesi'ne verilmiştir. Bu arada Samsun ve Trabzon Metropolitlik merkezleri basılarak pontusculara ait 'İhtilâl belgeleri' ele geçirilmişti. Ayrıca askeri makamlar tarafından yapılan araştırma sonunda Merzifon kolejinde çok sayıda Yunan bayrağı ile pontusla ilgili armalar ve belgeler bulunmuştu. Bu suretle okul niteliğini kaybeden ve pontusculukla ilgili bir siyasi kuruluş haline gelen bu müessesese, öğretmenleri uzaklaştırılmak sureti ile zararsız bir hale getirilmişti. Ancak alınan bu tedbirler ve pontusculardan bazılarının İstiklâl Mahkemelerince ölüm cezalarına çarptırılması¹⁴ patrikhaneyi harekete geçirmiş ve 6 Ekim 1921'de İtilâf devletleri müesseselerine başvurarak "Pontus Fecayii"ni protesto etmişti. 8 Ekim'de Atina'da bulunan patrikhane ve pontus heyetinin Ankara Hükümeti'ne isnad edilen mezalimi Cemiyet-i Akvam (Birleşmiş Milletler)'a bildirmesi Trabzon'da olduğu gibi Faik Ahmed Beyde'de büyük bir tepkiye yol açmıştır.

Patrikhanenin Cemiyet-i Akvam'a müracaat ederek Anadolu'daki Rumların himayesini istemesi üzerine gazetesinde yayınladığı "Pontuscu Rumlar" başlıklı

¹³ Faik Ahmed, "Bir Muhtıra Sebebiyle", İstikbal, 20 Şubat 1337/1921, No:230.

¹⁴ Stefanos Yerasimos, Milliyetler ve Sınırları, Kafkasya ve ortadoğu, İstanbul 1995, s.423.

yazısında, Yunanlıların Rumluğun kurtarılması bahanesi ve Sevr'in uygulanması vazifesinden yararlanarak geniş bir istila politikası takip ettiğini tekrarlar. Patrikhane bu hususta Yunanlılığa ve Yunan emperyalizmine alet olmuş, Venizelos bu vasıttan oldukça yararlanmıştı. Patrikhanenin Cemiyet-i Akvam'a müracaatını eleştiren yazısında Faik Ahmed Bey, Rumların acınacak şekilde gösterilip propaganda aleti yapılmasını karşı çıkar ve makalesini şöyle bitirir:

“Patrikhanenin çok iyi bilmesi gerekir ki, tabii oldukları devlet kanunları aleyhine isyan edenlerin cezasız kaldıkları hiçbir ülke yoktur ve olamaz. Hiç kimse, devletine karşı isyan edenlerin cezasız kalmasını istemeye hukuku yetkili değildir. Cemiyet-i Akvam'a yapılan müracaat bu açıdan tamamen anlamsız bir şeydir. Anadolu'da elli altmış kişi asılmış ise, bunlar yaptıklarının cezasını görmüşlerdir. Hangi devlet ve hangi hükümet varlığına kaseden halkına karşı başka türlü bir davranışta bulunabilir. Patrikhane denilen hıyanet ocağı ne yapmak istiyor? Türk ülkesinde oturup ta yabancılar hesabına çalışmak Türk hakimiyet ve devleti aleyhine su-i kasd düzenlemek isteyenlere Türk'ün ses çıkarmamasını mı görmek istiyor? Hatta kendisinin müstesna durumunun devam edip gideceğini mi sanıyor ki, Anadolu'da aynı vaziyette bir Rumluk görmek ve yaşatmak emelindedir.

Anadolu Rumlarının bugünkü vaziyetlerini dışarıya karşı acınacak bir şekilde göstermek hususundaki gayretler beyhude ve tamamen esassızdır. Anadolu'daki Rumlara kötü davranmak istenseydi, pontus meselesinden dolayı yalnız faal kişiler sorumlu tutulmakla kalmaz, bütün Rumlar cezalandırılırdı. Halbuki böyle olmamış, hıyanetlikleri tesbit edilen sınırlı sayıdaki kişiler cezalandırılmakla yetinilmiştir.¹⁵ Buna herhangi bir yabancı devletin hiçbir şey demeye yetkisi yoktur. Hatta patrikhanenin söz söylemesi de gevezelikten başka bir şey değildir. Teessür ve Matem. Patrikhaneye yalnız bu düşer.”¹⁶

¹⁵ Pontus teşkilatı ile ilgili her şey Pontus yemini, pontus şiirleri ihaneti açıkça ortaya koymaktaydı. Bununla beraber TBMM Hükümeti Rum tebaanın tümünü pontuscu olarak görmemiş, bununla ilgili hukuki meselelerde hak ve adaletten ayrılmamıştı. Bkz. Sabahattin Özel, Milli Mücadele'de Trabzon, Ankara 1991, s.238.

¹⁶ Faik Ahmed, , “Pontuscu Rumlar, Patrikhanenin Bir Müracaatı”, İstikbâl, 11 Teşrin-i evvel 1337/1921, No:426.